

Bilim
Innovatsiya
Barqaror rivojlanish

Oktabr
№10, 2026

AGROBIZNES, FAN VA TEXNOLOGIYALAR

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON
JURNALI

Агробизнес, наука и технологии

Agribusiness, science and technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform & workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'lg'in Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenene – professor, (Vilniaus Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Xalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Xudayqulov Jonibek Bozarovich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

JURNALNING ILMIYLIGI:

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo'yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari
bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 290-sahifa.
2026-yil, oktabr.

MUNDARIJA

KONSTANTIN IVANOVICH KURPAYANIDI

Green energy transition in Central Asia: capacity growth, technological diversification and system constraints.....11

TURSUNKULOVA GULCHIROY BURXONOVNA

Meva-sabzavotchilik korxonalarida biologik aktivlarni hisobga olishni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....24

MO'MINOV ABDUVALI AKBARALIEVICH, DJO'RAEV MUQIMJON YAQUBJONOVICH

Tritikale seleksiyasida molekulyar markerlardan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi: QTL, SSR, SNP va KASP yondashuvlari asosida.....30

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq yetishtirishda oqqanotga qarshi kimyoviy himoya tadbirlarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....43

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi tebranishlari indeksini hisoblash va baholash.....53

KARIMOV NURBEK DEXKANOVICH

Yeryong'oq ekinlarida o'rgimchak kanaga qarshi kimyoviy kurash choralarining iqtisodiy samaradorligini baholash.....63

SHOMURODOV TOHIR BOYMUROD O'G'LI

Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda aholi daromadlarining o'rni haqidagi nazariy yondashuvlar.....73

МУСТАФОКУЛОВА ЗАРИФА

Сравнительный анализ лидерства в условиях кризиса и роль молодых лидеров в развитии.....80

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarining iqtisodiy mohiyati, mazmuni va tasnifi.....87

RAXIMJONOVA SHOHSANAM BAXODIROVNA

Davlat-xususiy sheriklik asosida ijtimoiy soha infratuzilmasini rivojlantirishda "Value for Money" (VfM) baholash mexanizmini takomillashtirish.....95

QURBANOVA OYDIN TO'LQIN QIZI

Ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini baholashning integral ko'rsatkichini shakllantirish.....101

SADIKOVA SHOHIDA OBIDQUL QIZI

O'zbekistonda piyoz yetishtirishning iqtisodiy o'rni va samaradorligi.....108

XAKIMOV RASHID

Oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashda sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalarning o'rni va samaradorligi.....119

TOJIMATOV IZZATBEK IKROMALI O'G'LI

Don mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalarida intellektual marketing strategiyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....133

SODIQOVA GAVHAR XAYRULLA QIZI

Xodimlarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi.....142

ERGASHEV ASADBEK ULUG'BEK O'G'LI, TURSUNOV G'IYOS SUNNAT O'G'LI

Meva-sabzavotlarni qayta ishlashda hosil bo'ladigan ikkilamchi resurslarni biotexnologik qayta ishlash va ulardan samarali foydalanish.....148

RASULOV XAMIDJON YAKUBOVICH

Raqamli texnologiyalar va CRM tizimlarining kichik biznesdagi o'rni.....155

BOZOROVA MUHABBAT TOXTAYEVNA

Korxonalarda davr xarajatlarini buxgalteriya hisobini tashkil etish va uning tahlili.....168

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini ekonometrik baholash.....185

YULDASHOV ABDUMALIK ILXOMOVICH

Ekoturizmning hududiy iqtisodiy rivojlanishdagi rolini baholashning nazariy-metodologik asoslari.....192

MUHAMMADIEV NAUFALBEK AZIZXON O'G'LI

Elektron tijoratda sun'iy intellektdan foydalanishning kichik biznes savdo hajmiga ta'siri.....202

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ

Процедура нормирования частных показателей при оценке ресурсного потенциала аграрного сектора: сравнительный анализ методов и обоснование выбора.....210

XASANOVA RUXSORA RASULJON QIZI

O'zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirishning hududiy xususiyatlari va iqtisodiy samaradorligini oshirish.....223

UMAROVA XUSNORA DILMUROD QIZI

Orolbo'yi mintaqasida xizmat ko'rsatish korxonalarini moslashuvchan (adaptiv) boshqarishning ma'lumotlarga asoslangan modelini takomillashtirish.....229

АБДУЛЛАЕВ АКМАЛЖОН АБДУЖАЛИЛОВИЧ, ХОЛБЕКОВ ЖУРЪАТ АБДИНАБИЕВИЧ

Теоретико-методологические основы оценки ресурсного потенциала аграрного сектора: концептуальный подход и методика интегральной оценки.....234

UMARALIYEV DIYORBЕК SHUKIRALI O'G'LI

Tomchilatib sug'orish texnologiyasini joriy etishning fermer xo'jaliklari xarajat va daromadlariga ta'siri: subsidiya samaradorligining iqtisodiy bahosi (2019–2025 yillar).....247

MIRAXMEDOVA KAMOLA

O'zbekistonda turizm korxonalarini strategik boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....254

RAVSHANOVA ORZIGUL INOYAT QIZI

O'zbekistonning xalqaro soliq tizimiga integratsiyasi: BEPS minimum standartlari va ularning milliy soliq siyosatidagi ahamiyati.....261

IRGASHEV ABBOS JUMANAZAROVICH

Anor yetishtirish va sotish qiymat zanjirida ishtirokchilarning daromadlari ulushini iqtisodiy baholash.....274

BAXADIR ADILCHAEV

Agroturizm qishloq iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va hududlarning barqaror rivojlanish vositasi sifatida.....283

XO'JAMOVA LATOFAT ASADULLAEVNA

Yashil iqtisodiyot sharoitida agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....290

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROBIZNESDA INNOVATSION JARAYONLARNI BOSHQARISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

XO'JAMOVA LATOFAT ASADULLAEVNA

“International school of finance technology and science”

nodavlat oliy ta'lim muassasasi

“Iqtisodiyot va kompyuter injiniring” kafedrası o'qituvchisi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: LatofatXujanova25@gmail.com

ORCID: 0009-0009-1991-3110

Annotatsiya. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida agrobiznes korxonalarida innovatsion jarayonlarni boshqarishning nazariy-uslubiy asoslari tadqiq etilgan. Qishloq xo'jaligida tabiiy resurslardan foydalanish intensivligi, iqlim o'zgarishi, suv resurslarining cheklanganligi, energiya xarajatlarining ortishi va ekologik talablarning kuchayishi innovatsion jarayonlarni boshqarishga nisbatan an'anaviy yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishni talab etayotganligi asoslangan.

Kalit so'zlar: yashil iqtisodiyot, agrobiznes, innovatsiya, innovatsion jarayon, innovatsion jarayonlarni boshqarish, yashil innovatsiya, resurs tejamkorlik, iqlimga mos qishloq xo'jaligi, raqamlashtirish, suv tejovchi texnologiyalar, ekologik samaradorlik, agroinnovatsiya.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-методологические основы управления инновационными процессами на предприятиях агробизнеса в контексте перехода к «зеленой» экономике. Обосновывается, что такие факторы, как интенсивность использования природных ресурсов в сельском хозяйстве, изменение климата, дефицит водных ресурсов, рост затрат на энергоносители и ужесточение экологических требований, обуславливают необходимость пересмотра традиционных подходов к управлению инновационными процессами.

Ключевые слова: «зеленая» экономика, агробизнес, инновации, инновационный процесс, управление инновационными процессами, «зеленые» инновации, ресурсоэффективность, климатически-ориентированное сельское хозяйство, цифровизация, водосберегающие технологии, экологическая эффективность, агроинновации.

Abstract. The article examines the theoretical and methodological foundations of managing innovation processes in agribusiness enterprises within the context of the transition to a "green" economy. It argues that factors such as the intensity of natural resource use in agriculture, climate change, water scarcity, rising energy costs, and increasingly stringent environmental regulations necessitate a revision of traditional approaches to managing innovation processes.

Keywords: green economy, agribusiness, innovations, innovation process, innovation process management, green innovations, resource efficiency, climate-smart agriculture, digitalization, water-saving technologies, environmental efficiency, agro-innovations.

KIRISH

Jahonda iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanishi, oziq-ovqat xavfsizligiga tahdidlarning kuchayishi va ekologik standartlarning qat'iylashib borishi agrar sohani rivojlantirishning yangi yondashuvlarini shakllantirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligida iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan bir vaqtda suv, yer, energiya va boshqa tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Xalqaro amaliyotda ushbu muammoni hal etishning muhim yo'nalishlaridan biri iqlimga mos va resurs tejamkor qishloq xo'jaligi texnologiyalarini keng joriy etish hisoblanadi. Jahon banki iqlimga mos qishloq xo'jaligini mahsuldorlikni oshirish, iqlim o'zgarishiga chidamlilikni kuchaytirish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishni bir vaqtning o'zida ta'minlashga qaratilgan kompleks yondashuv sifatida tavsiflaydi.

O'zbekiston uchun mazkur masala alohida ahamiyatga ega. Mamlakatning yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha 2019–2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasida iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, iqlim o'zgarishiga moslashish, tabiiy ekotizimlarni asrash hamda yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning moliyaviy va nomoliyaviy mexanizmlarini rivojlantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Shuningdek, 2030 yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish va yashil o'sishni ta'minlash dasturida resurslarni tejash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish bilan bog'liq maqsadli ko'rsatkichlar belgilangan.

2025 yilda qabul qilingan davlat dasturida esa tarmoq va sohalarning uyg'un yashil transformatsiyasini amalga oshirish, resurs tejamkorlikni ta'minlash, iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish va unga moslashish vazifalari yanada dolzarblashtirilgan. Shu nuqtai nazardan agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish masalasini faqat yangi texnologiyalarni joriy etish yoki investitsiyalar samaradorligini oshirish bilan cheklab bo'lmaydi. Bugungi sharoitda innovatsion qarorlar iqtisodiy natija bilan birga ularning resurslarga, atrof-muhitga, iqlimga chidamlilikka va ijtimoiy muhitga ta'siri nuqtai nazaridan ham baholanishi lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korxonalarda innovatsion faoliyatni boshqarish masalalari bo'yicha xorijiy olimlardan Klayna-Rozenberg, R.Rosvell, Akio Morita, Fumio Kodama, MDH mamlakatlari olimlaridan A. ye.Ivanitskaya, A.Panfilova, S.A.Samal, A. ye.Tyulin innovatsion faoliyatni boshqarishning ilmiy-nazariy hamda amaliy asoslari tadqiq etilgan. O'zbekistonda korxonalarda innovatsion faoliyatini boshqaruv tizimini o'rganish bo'yicha N.Q.Yo'ldoshev, G.A. Xamdanova, A.J.Toshboev, I.S.Ochilovlar ilmiy tadqiqot olib borganlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolani yozishda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlarini, korxonalarda innovatsion faoliyatning iqtisodiy va boshqaruv muammolari o'rganilgan, sohani rivojlantirishda o'z hissalarini qo'shgan xorijlik va O'zbekistonlik olimlarning ilmiy ishlari, o'quv adabiyotlari tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida nazariy va statistik tahlil, kuzatish kabi usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsion jarayonlarni boshqarish — innovatsiyalarni shakllantirish, tanlash, ishlab chiqish, joriy etish va tijoratlashtirish bilan bog'liq jarayonlarni

maqsadli tashkil etish va muvofiqlashtirishga qaratilgan boshqaruv faoliyatidir. Ushbu jarayonda innovatsion g'oyani aniqlashdan boshlab, uni amaliyotga joriy etish va olingan natijani baholashgacha bo'lgan bosqichlar o'zaro bog'liq holda boshqariladi. Innovatsion jarayonlarni boshqarishning asosiy vazifalariga innovatsion maqsadlarni belgilash, innovatsiyalarni tanlash va baholash, zarur resurslarni shakllantirish, moliyalashtirish, innovatsiyalarni joriy etishni tashkil etish, nazorat va monitoring qilish hamda natijalarni baholash kiradi. Bunda innovatsion jarayonlarni boshqarishning samaradorligi korxona yoki tashkilotning mavjud resurslaridan oqilona foydalanishi, innovatsiyalarni amalga oshirish xavflarini kamaytirishi va innovatsiya natijalarini iqtisodiy foydaga aylantira olishi bilan belgilanadi.

Yashil iqtisodiyot sharoitida mazkur boshqaruv jarayoni yanada kengayadi. Ya'ni innovatsiyani tanlash va joriy etishda faqat iqtisodiy samaradorlik emas, balki resurs tejamkorlik, ekologik ta'sir va barqarorlik ham hisobga olinadi. Shu sababli agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish iqtisodiy natija bilan ekologik natijaning o'zaro uyg'unligini ta'minlashga yo'naltirilishi lozim. Shu sababdan, hozirgi kundagi global muammolarni inobatga olgan holda, innovatsion jarayonlarni boshqarish - innovatsiyalarni yaratish, joriy etish va tijoratlash tirish jarayonlarini maqsadli muvofiqlashtirish orqali resurslardan samarali foydalanish, iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan tizimli boshqaruv jarayoni deb ta'riflasak bo'ladi.

Agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish zaruriyati, avvalo, tarmoqda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, cheklangan tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, bozor talablariga moslashish va raqobatbardoshlikni ta'minlash ehtiyoji bilan belgilanadi. Qishloq xo'jaligi tabiiy-iqlimiy sharoitlar, mavsumiylik va biologik jarayonlarga yuqori darajada bog'liq bo'lganligi sababli innovatsiyalarni o'z-o'zidan joriy etish yetarli emas, ularni maqsadli tanlash, rejalashtirish va boshqarish talab etiladi. Agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish sanoat yoki xizmat ko'rsatish sohalaridagi innovatsion boshqaruvdan bir qator xususiyatlari bilan farq qiladi.

Birinchidan, agrobiznes tabiiy-iqlim omillariga yuqori darajada bog'liq. Hosildorlik, mahsulot sifati va ishlab chiqarish hajmi nafaqat boshqaruv qarorlari va texnologiyalarga, balki suv ta'minoti, harorat, yog'ingarchilik, tuproq unumdorligi va boshqa tabiiy omillarga ham bog'liq.

Ikkinchidan, agrobiznesda innovatsiyalarning samarasi ko'pincha uzoq muddatli xarakterga ega. Masalan, tuproq unumdorligini tiklash, tomchilatib sug'orish tizimini joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish yoki agroekologik texnologiyalarni qo'llash dastlabki bosqichda katta investitsiya talab qilishi mumkin. Biroq ularning iqtisodiy va ekologik samarasi bir necha yil davomida shakllanishi mumkin.

Uchinchidan, yashil iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni tanlashda faqat daromad yoki xarajatlarning kamayishi mezonini yetarli emas. Innovatsiyaning suv sarfi, energiya iste'moli, chiqindi hosil bo'lishi, tuproq holati, uglerod izi va biologik xilma-xillikka ta'siri ham baholanishi kerak.

To'rtinchidan, agrobiznesda innovatsion jarayonlar qiymat zanjiridagi bir nechta ishtirokchilarning hamkorligini talab qiladi. Fermer, qayta ishlovchi korxona, logistika kompaniyasi, bank, sug'urta tashkiloti, ilmiy-tadqiqot muassasasi, texnologik kompaniya va davlat institutlari innovatsiyaning tarqalishida ishtirok etishi mumkin.

Beshinchidan, raqamlashtirish innovatsion jarayonlarni boshqarishning muhim elementiga aylanmoqda. Raqamli monitoring, sun'iy yo'ldosh ma'lumotlari, sensorlar, IoT, sun'iy intellekt, elektron agroplatformalar va ma'lumotlar tahlili resurslardan foydalanishni aniq nazorat qilish imkonini beradi.

FAOning Smart Farming yondashuvida ham raqamli texnologiyalar, resurslardan samarali foydalanish, sifatli resurslar va bozorga yo'naltirilganlik o'zaro bog'liq elementlar sifatida qaraladi. Mazkur yondashuv O'zbekistonda ham 2019 yildan boshlab qo'llanilgan.

1-jadval

An'anaviy va yashil iqtisodiyot sharoitida innovatsion jarayonlarni boshqarishning farqlari

Mezon	An'anaviy innovatsion boshqaruv	Yashil iqtisodiyot sharoitida innovatsion boshqaruv
Asosiy maqsad	Iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlik	Iqtisodiy, ekologik va resurs samaradorligining uyg'unligi
Innovatsiya mezon	Yangilik va bozor samarasi	Yangilik, iqtisodiy samara, resurs tejamkorlik va ekologik ta'sir
Resurslarga munosabat	Resurslar ishlab chiqarish omili sifatida	Resurslarni tejash va qayta tiklash ob'ekti sifatida
Suvdan foydalanish	Ishlab chiqarish ehtiyoji asosida	Suv sarfini minimallashtirish va unumdorlikni oshirish asosida
Energiya	Xarajat elementi	Energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi manbalar bilan bog'liq strategik resurs
Ekologik ta'sir	Qo'shimcha mezon	Innovatsiyaning tanlashning asosiy mezonlaridan biri
Iqlim xavfi	Tashqi omil sifatida	Boshqaruv qarorlarining tarkibiy elementi
Raqamli texnologiyalar	Samaradorlikni oshirish vositasi	Resurslar va ekologik natijalarni monitoring qilish vositasi
Moliyalashtirish	Investitsiya qaytimi asosida	Investitsiya qaytimi + yashil moliya mezonlari
Natijani baholash	Foyda, rentabellik, unumdorlik	Foyda + resurs tejamkorlik + ekologik + ijtimoiy natija
Vaqt gorizontali	Qisqa va o'rta muddat	O'rta va uzoq muddatli
Qiymat zanjiri	Korxona markazida	Butun agroozziq-ovqat qiymat zanjiri bo'yicha

Manba: muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Tadqiqot natijasida agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarishni oltita o'zaro bog'liq bosqichga ajratish taklif etiladi.

1-bosqich. Innovatsion ehtiyojni aniqlash. Bu bosqichda korxonaning mavjud muammolari aniqlanadi. Masalan, suv sarfining yuqoriligi, energiya xarajatlarning ortishi, hosildorlikning pastligi, mahsulot yo'qotishlarining ko'pligi, chiqindilar miqdorining yuqoriligi, mahsulot sifatining bozor talablariga mos emasligi, iqlim xavflarining kuchayishi. Shu asosda innovatsiyaning maqsadi shakllantiriladi.

2-bosqich. Innovatsion g'oyalarni shakllantirish. Bu bosqichda ilmiy muassasalar, texnologik kompaniyalar, fermerlar, agrobiznes sub'ektlari va boshqa manfaatdor tomonlar ishtirokida innovatsion g'oyalar shakllantiriladi. Masalan, suv tanqisligi mavjud hududda innovatsion ehtiyoj «suv sarfini kamaytirish» sifatida belgilansa, innovatsion yechim sifatida tomchilatib sug'orish, raqamli namlik sensorlari, avtomatlashtirilgan sug'orish yoki suv sarfini prognozlash texnologiyalari taklif qilinishi mumkin.

3-bosqich. Innovatsiyaning tanlash va baholash. Bu bosqich yashil iqtisodiyot sharoitida eng muhim bosqichlardan biridir. Chunki innovatsiyaning texnik jihatdan mukammal bo'lishi uni iqtisodiy va ekologik jihatdan samarali bo'lishini avtomatik ravishda ta'minlamaydi.

4-bosqich. Innovatsiyaning moliyalashtirish. Yashil innovatsiyalar ko'pincha dastlabki kapital xarajatlarni talab qiladi. Shuning uchun agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish moliyaviy mexanizmlar bilan uzviy bog'liq bo'lishi kerak. Moliyalashtirish manbalari korxonaning o'z mablag'lari, bank kreditlari, imtiyozli kreditlar, investitsiyalar, lizing, davlat dasturlari, xalqaro moliya institutlari, grantlar, yashil moliya vositalari kabilarni qamrab olishi mumkin.

5-bosqich. Innovatsiyaning joriy etish va masshtablashtirish. Innovatsiyaning joriy etish pilot loyiha asosida boshlanishi maqsadga muvofiq. Dastlab bir hudud, fermer xo'jaligi yoki ishlab chiqarish uchastkasida sinovdan o'tkazilib, natija ijobiy bo'lsa, boshqa uchastkalarga tarqatiladi. Bu yondashuv innovatsion xavflarni kamaytiradi va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi.

6-bosqich. Monitoring, baholash va tijoratlashtirish. Yakuniy bosqichda innovatsiyaning iqtisodiy, texnologik, ekologik va ijtimoiy natijalari baholanadi. Bunda, resurs tejamkorlik darajasi, innovatsiya joriy etilgunga qadar resurs sarfi, innovatsiya joriy etilgandan keyingi resurs sarfi kabi ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin. Masalan, suv tejovchi texnologiya joriy etilganda bir gektarga to'g'ri keladigan suv sarfi oldingi davrga nisbatan qancha kamaygani aniqlanadi.

Tadqiqot natijasida yashil iqtisodiyot sharoitida innovatsion jarayonlarni boshqarishni oddiy «innovatsiyaning yaratish - joriy etish - natija olish» zanjiri sifatida emas, balki iqtisodiy, texnologik va ekologik maqsadlarni o'zaro muvofiqlashtiruvchi uzluksiz boshqaruv sikli sifatida qarash taklif etiladi. Mazkur yondashuvning asosiy farqi shundaki, innovatsiya jarayonining oxirgi bosqichi

natijani baholash bilan yakunlanmaydi. Monitoring natijasida olingan ma'lumotlar yangi innovatsion ehtiyojlarni shakllantirish uchun qayta boshqaruv sikliga kiritiladi.

Shu tariqa innovatsion boshqaruv yopiq siklli boshqaruv tizimi xususiyatini oladi. Bu yondashuv agrobiznes uchun ayniqsa muhim, chunki qishloq xo'jaligida tabiiy va iqlimiy sharoitlar doimiy o'zgarib turadi. Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha tahlillarida ham suv resurslarini boshqarish, suv tejovchi texnologiyalar, tuproqni muhofaza qilish va iqlimga mos qishloq xo'jaligini kengaytirish muhim yo'nalishlar sifatida qayd etilgan.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o'tish sharoitida agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarishning mazmuni an'anaviy innovatsion menejmentga nisbatan kengaymoqda. Agar an'anaviy yondashuvda asosiy e'tibor yangi mahsulot, texnologiya yoki xizmatni yaratish va uning iqtisodiy samarasiga qaratilsa, yashil iqtisodiyot sharoitida innovatsiyaning iqtisodiy natijasi tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligi, ekologik ta'sir, iqlimga moslashuvchanlik va ijtimoiy natijalar bilan birgalikda baholanishi lozim.

Agrobiznesda innovatsion jarayonlarni boshqarish - innovatsion g'oyalarni shakllantirishdan ularni joriy etish va tijoratlashirishgacha bo'lgan jarayonlarni iqtisodiy samaradorlik, resurs tejamkorlik, ekologik barqarorlik va iqlimga moslashuv mezonlari asosida maqsadli muvofiqlashtirish jarayonidir. Agrobiznesda innovatsion boshqaruvni takomillashtirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- innovatsiyalarni tanlashning yashil mezonlarini joriy etish;
- suv va energiya tejovchi texnologiyalarni ustuvor moliyalashtirish;
- agrobiznesda raqamli monitoring tizimlarini kengaytirish;
- innovatsion loyihalar uchun yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish;
- ilm-fan, agrobiznes va texnologik kompaniyalar hamkorligini kuchaytirish;
- innovatsiyalarni butun agrooziq-ovqat qiymat zanjiri bo'yicha boshqarish;
- innovatsion loyihalar natijalarini iqtisodiy va ekologik mezonlar asosida kompleks baholash;
- muvaffaqiyatli innovatsiyalarni pilot loyihadan tarmoq va hudud miqyosiga masshtablashtirish.

O'zbekiston sharoitida ushbu yo'nalishlarning ahamiyati mamlakatning yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha strategik hujjatlarida belgilangan vazifalar bilan hamohangdir. Xususan, 2030 yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish dasturida resurslarni tejash, yashil o'sish va monitoring-baholash mexanizmlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha so'nggi tahlillarida agrar sohada iqlimga mos texnologiyalarni joriy etishda moliyaviy, institutsional va texnik to'siqlar

mavjudligi qayd etilgan. Bu esa innovatsion jarayonlarni boshqarishni faqat korxona ichki vazifasi sifatida emas, balki davlat, moliyaviy institutlar, ilmiy tashkilotlar va bozor sub'ektlari ishtirokidagi integratsiyalashgan tizim sifatida tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 4 oktyabrdagi "2019–2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining «yashil» iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi PQ-4477-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 2 dekabrdagi "2030 yilgacha O'zbekiston Respublikasining «yashil» iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-436-son qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025 yil 30 yanvardagi «O'zbekiston — 2030» strategiyasini «Atrof-muhitni asrash va «yashil iqtisodiyot» yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risidagi PF-16-son Farmoni.
4. Салыгин В. И., Гулиев И. А., Рыбин М. В. и др. Управление инновационными процессами: учебное пособие / под общ. ред. А.А.Степанова, М. В. Савиной. — М.: КНОРУС, 2024. — 231 с. — ISBN 978-5-406-13009-4.
5. Ильенкова С. Д., Гохберг Л. М., Ильенкова Н. Д. и др. Инновационный менеджмент: учебник для вузов / под ред. С. Д. Ильенковой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. — 335 с.
6. Казанцев А. К., Миндели Л. Э., Валдайцев С. В. Основы инновационного менеджмента. Теория и практика: учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Экономика, 2004. — 518 с.
7. Власова О. В. Инновационный менеджмент в АПК: учебно-методическое пособие. — Саратов: Саратовский источник, 2013. — 238 с.
8. Кожухар В. М. Инновационный менеджмент: практикум. — М.: Дашков и К, 2013. — 200 с.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №083688

**Manzirimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**